

گزینه غزل سید علی

به کوشش مرضی نوربخش

انتشارات سوره مهر (وابسته به حوزه هنری)

مرکز آفرینش‌های ادبی

قیمت عشق

(گزینه غزل سبک عراقی)

به کوشش مرتضی نوربخش

طراح جلد: حمید قربانیور

چاپ، صحافی و لیتوگرافی: واژه پرداز اندیشه - چاپ اندیشه

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه

شاب: ۹۷۸-۶۰۰-۱۷۵-۹۹۰-۱

موشافه: نوربخش، مرتضی، ۱۳۳۵ -

عنوان نام پدر آور: قیمت عشق: گزینه غزل سبک عراقی

ملاحظات: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۵۰ ص

ISBN: 978 - 600 - 175 - 990 - 1

وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر

یادداشت: این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل

دسترسی است.

عنوان دیگر: گزینه غزل سبک عراقی.

شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی - حوزه هنری - مرکز

آفرینش‌های ادبی

شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۷۴۱۸۳

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشید، پلاک ۲

صندوق پستی: ۱۵۸۱۵-۱۱۴۴

تلفن: ۶۱۹۴۲ - سامانه پیامک: ۳۰۰۰۵۳۱۹

تلفن مرکز بخش (پنج خط): ۶۶۴۶۰۹۹۳ - فکس: ۶۶۴۶۹۹۵۱

www.sooremehr.ir

تقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است

۱۹	برآغاز
۲۴	عطار نیشابوری (۵۴۰-۶۱۸ ق)
۲۵	مختصری در احوال آثار عطار نیشابوری
۲۸	ملاقات دوستان
۲۹	توبه ترویر
۳۱	خشک سال وصل
۳۳	دل پُر خون
۳۴	در وادی یقین
۳۶	منتظر یار
۳۷	رسوای انجمن
۳۸	برون پرده
۳۹	شراب دل آشوب
۴۱	آتش دل

۴۴	مولوی (۶۰۴-۶۷۲ ق)
۴۵	مختصری در احوال و آثار مولوی

۴۵	نام و نسب و خاندان
۴۶	دوران کودکی در سایه پدر
۴۶	دوران جوانی
۴۷	آغاز شیدایی
۴۸	صلاح الدین زرکوب
۴۸	حسام الدین چلبی
۴۹	پایان زندگی
۵۲	مست از صدا
۵۴	نامه‌ها
۵۵	نثر مستن
۵۷	بوی بهار
۵۹	مجلس گر
۶۰	مشعل نظر
۶۲	مرغ باغ ملکوت
۶۴	هفت دریا
۶۶	کان شکر
۶۷	از درون خندان
۶۸	کعبه اقبال
۷۰	شراب عشق
۷۱	کارگه وفا
۷۴	غلام قمر
۷۵	خرید رنگ
۷۷	در حرم لطف

- ۷۸ فخرالدین عراقی (۶۱۰-۶۸۶ یا ۶۸۸ ق)
- ۷۹ مختصری در احوال و آثار فخرالدین عراقی
- ۸۲ قریب زلف
- ۸۳ شرایخانه
- ۸۵ جام جهان‌نما
- ۸۷ تیر غمزه
- ۸۹ تماشای وصال
- ۹۱ طبع و یرسش
- ۹۳ پیغام بستگان
- ۹۵ شیدای جمال
- ۹۷ باده‌دوخته
- ۹۸ بدنامی
- ۱۰۰ جمال یوسف
- ۱۰۲ کام دل
- ۱۰۴ کوی یار
- ۱۰۵ او را همه او دیدم
- ۱۰۶ پایمال غم
- ۱۰۷ وعده بیشتر
- ۱۱ طالب درد
- ۱۱۲ وفای وعده
- ۱۱۳ برگ حیات
- ۱۱۵ شب جدایی
- ۱۱۸ سعدی شیرازی (۶۰۱ یا ۶۰۴/۶۹۱ یا ۶۹۴ ق)
- ۱۱۹ مختصری در احوال و آثار سعدی شیرازی

۱۲۴	ذوق ارادت
۱۲۵	قیمت عشق
۱۲۶	ماجرای
۱۲۸	خار غم
۱۳۰	سرو خرامان
۱۳۲	کمند خویرویان
۱۳۳	خزینها
۱۳۵	زندان عشق
۱۳۷	سخن دوست
۱۳۹	ناله در در
۱۴۱	بخت حمل
۱۴۳	خانه عمر
۱۴۵	آستان دوست
۱۴۶	تیغ مرگ
۱۴۸	عشق سعدی
۱۵۰	حاصل عمر
۱۵۱	بهشت مصور
۱۵۳	کشتگان معشوق
۱۵۵	شب عاشقان
۱۵۶	حدیث دوست
۱۵۸	سحر مبین
۱۵۹	عهد صحبت
۱۶۰	صید حرم
۱۶۱	محمل

۱۶۲	قبله معنی
۱۶۴	عهد بی بنیاد
۱۶۶	دیدار دوست
۱۶۷	فردای دگر
۱۶۹	خبر سلامت
۱۷۰	شرم چمن
۱۷۲	تمنای وصل
۱۷۴	اسیر کردند
۱۷۶	در بی درمان
۱۷۷	بادۀ عشق
۱۷۹	چمن له
۱۸۰	عود بر آتش
۱۸۲	سفر کنید رفیق
۱۸۴	سایه زنهار
۱۸۵	خواب عافیت
۱۸۶	فراق یار
۱۸۷	بر سر آتش
۱۸۹	سنت عشق
۱۹۰	شمع بالین
۱۹۱	صید لاغر
۱۹۴	حکایت دوست
۱۹۶	وداع یاران
۱۹۷	بی تو گل چیدن
۱۹۸	بانگ مزامیر

۲۰۰	طره مشکبو
۲۰۱	گمان تشنگی
۲۰۳	بار جدایی
۲۰۵	دیوانه عشق
۲۰۷	آرزوی آب
۲۰۸	خلاف شرط مودت
۲۱۰	جزای روزگاران
۲۱۲	کنج فقر
۲۱۴	بار بار بار
۲۱۶	غزل عشق
۲۱۸	زخم شمشیر اجی
۲۱۹	کام نهنگان
۲۲۰	تاج و تیغ
۲۲۱	تو می روی به سلامت
۲۲۴	خواجوی کرمانی (۶۸۹-۷۵۳ ق)
۲۲۵	مختصری در احوال و آثار خواجوی کرمانی
۲۲۵	خنک آن باد که از جانب شیراز آید
۲۲۲	لب شیرین
۲۳۲	طریق عاشقی
۲۳۶	روثق قمر
۲۳۷	دست در آغوش
۲۳۹	رخ در رخ یار
۲۴۰	زبان بی زبانی

۲۴۱	ملک سلیمان
۲۴۳	بالا تر از سیاهی
۲۴۵	حسرت آب
۲۴۷	شکرانه
۲۴۹	درد فراق

۲۵۲	حافظ شیرازی (۷۲۶ - ۷۹۱ ق)
۲۵۳	مخبره‌ری در احوال خواجه شیراز
۲۵۵	اسرارهای به غزل‌های حافظ
۲۶۲	منزل جانان
۲۶۳	عشق ناتمام
۲۶۵	رنگ آشنایی
۲۶۷	آینه سکندر
۲۶۹	مژده گل
۲۷۱	گلشن احباب
۲۷۳	در چمن دهر
۲۷۵	آشوب قیامت
۲۷۷	بخت پریشان
۲۷۷	باد شگبر
۲۷۸	نرگس مست
۲۷۹	جام جهان‌نما
۲۸۱	آشیانه
۲۸۳	تبسم گل
۲۸۵	آبروی فقر

۲۸۷	فراز مسند خورشید
۲۸۸	حکایت لب شیرین
۲۹۰	دور مجنون
۲۹۲	داغدار ازل
۲۹۴	خاک نیک بخت
۲۹۶	پیک مشتاقان
۲۹۸	پیرند عمر
۳۰۰	شمع سعادت
۳۰۱	محابا دعا
۳۰۳	خیم نعل
۳۰۵	جرم ستار
۳۰۶	چشمه نوح
۳۰۸	رقم نیک
۳۰۹	جلوه معشوق
۳۱۱	عمارت دل
۳۱۲	لطف ازل
۳۱۳	بوی محبت
۳۱۵	در عرصه خیال
۳۱۶	می چون ارغوان
۳۱۹	مقام رضا
۳۲۱	یار سفر کرده
۳۲۳	قافله دعا
۳۲۵	چارده روایت
۳۲۷	من و باد صبا

۳۲۸	ابریشم طرب
۳۳۰	راز حافظ
۳۳۱	بسته زلف
۳۳۳	آینه داران
۳۳۵	خنده می
۳۳۷	قرعه دولت
۳۳۹	درخت دوستی
۳۴۰	لاف تجرد
۳۴۲	بلبل عشرت
۳۴۴	یار دار نسیم
۳۴۶	محرم را
۳۴۸	گنج قارون
۳۵۰	رطل گران
۳۵۲	نسیم صبحگاهی
۳۵۴	شب تنهایی
۳۵۶	منزل لیلی
۳۵۷	فیض روح القدس
۳۵۹	گدایی در میخانه
۳۶۰	تماشاگه راز
۳۶۲	بر آستان جانان
۳۶۴	حسن فروشان
۳۶۶	ملاقات
۳۶۷	نگین سلیمان
۳۶۸	در دایره قسمت

۳۶۹	صحبت گل
۳۷۱	بدعهدی ایام
۳۷۳	ماه مجلس
۳۷۵	خاک مهربانان
۳۷۷	عروس هنر
۳۷۹	زبان سوسن
۳۸۰	تنور لاله
۳۸۲	مژدگانی
۳۸۴	آید سروری
۳۸۶	صدای سخن عشق
۳۸۸	سرد مناس حمشید
۳۹۰	مژده دولت
۳۹۲	بار امانت
۳۹۳	بخت خفته
۳۹۴	فیض ابر
۳۹۶	وصف رخساره خورشید
۳۹۸	بستگان کمند
۴۰۰	در من یزید عشق
۴۰۰	مرگ می
۴۰۳	دفتر دانش
۴۰۵	زیارتگه رندان
۴۰۶	سایه معشوق
۴۰۸	قصه گیسو
۴۰۹	بار مفروش به دنیا

۴۱۱	راز سربه مهر
۴۱۳	زمان عشرت
۴۱۵	خلوت دل
۴۱۷	در خیل عشقبازان
۴۱۸	آفتاب می
۴۱۹	کرشمه ساقی
۴۲۱	میان عاشق و معشوق
۴۲۳	اسراران قفس
۴۲۵	بر صحنه جهان
۴۲۷	چتر گل
۴۲۹	گردش باغ
۴۳۱	کوچه معشوقه
۴۳۳	نشان یوسف
۴۳۵	دیوان قسمت
۴۳۷	حرف استاد
۴۳۹	سر منزل عنقا
۴۴۱	بلبل باغ جهان
۴۴۲	پاسبان حرم دل
۴۴۱	خاک شیراز
۴۴۶	روز مرگ
۴۴۷	روضه رضوان
۴۴۹	پیرهن شمع
۴۵۰	چشمه خورشید
۴۵۲	گناه آدم و حوا

۴۵۳	حکایت جم
۴۵۵	آتش دوری
۴۵۷	نافه گشایی
۴۵۹	ایام هجران
۴۶۱	کمان ملامت
۴۶۲	ابر خطا پوش
۴۶۳	مهر بتان
۴۶۵	نسیم عطر گردان
۴۶۷	غبار، اِه طلب
۴۶۹	رِ پسر آینه
۴۷۰	چمن لا
۴۷۲	تماشای اغ عالم
۴۷۴	برگ عیش
۴۷۵	لذت مستی
۴۷۷	خوشه پروین
۴۷۹	شیوه چشم سیاه
۴۸۰	نفس فرشتگان
۴۸۲	باد بهار
۴۸۳	سلطنت گل
۴۸۵	عشق و مستی
۴۸۷	عاشق شو
۴۸۸	بوی دل کباب
۴۹۰	شرح آرزومندی
۴۹۲	آیین رنگ و بو

۴۹۴	بخت بلند
۴۹۵	هفت دریا
۴۹۷	دعای شب خیزان
۴۹۹	کیمیای عشق
۵۰۱	کشتی باده
۵۰۳	روز واقعه
۵۰۵	ساغر مینایی

۵۰۸	بذل الرحمان جامی (۸۱۷-۸۹۸ ق)
۵۰۹	محتصری در احوال و آثار جامی
۵۱۴	صحرائی عدم
۵۱۵	تماشاگاه عشاق
۵۱۷	شیشه تقوا
۵۱۸	ویرانه غم
۵۱۹	صبح وصال
۵۲۰	درون پرده
۵۲۱	مژده اشکبار
۵۲۱	خاتم عیش

فرصت شمار صحبت کز این دورا ه منزل
چون بگذریم دیگر نتوان به هم رسیدن
(حافظ)

سراغاز

در قرن هفتم و هشتم، به ترتیب، با ظهور و درخشش شاعرانی چون سعدی و حافظ، تحولی در غزل فارسی پدید آمد که امروزه، پس از گذشت قرنها، آثار این دو شاعر همچنان مبنای زیبایی شناسی برای اهل تحقیق است؛ شیخ بهرام، با غزل های عاشقانه و لحن صمیمی و دلبرانه، و خواجۀ شیراز با غزل های عارفانه و دقت در معماری کلمه، که هر یک در جایگاه خود منزلتی رفیع و مثال زدنی دارند. اما به غیر از این دو تن، که از سبک عراقی اند، اگر بخواهیم سهمی برای بقیه قائل شویم، باید از خواجوی کرمانی نام ببریم که حلقه واسط بین سعدی و حافظ است و سخنش دارای ویژگی سبکی است، آنگاه فخرالدین عراقی، مولوی، و عطار نیشابوری که در دو نفر اخیر، یعنی مولوی و عطار، ویژگی شعر سبک عراقی چشمگیر نیست و فقط حضورشان در دوره سبک عراقی مطمح نظر است. در قرن هفتم، غزل سال های پایانی عمرش در ربع اول قرن هفتم است. با این وصف، غزل سبک عراقی با سعدی و حافظ به کمال رسیده، سپس، در قرن نهم به سرآوری افتاده و به عبدالرحمان جامی ختم شده است.

اما ویژگی سبکی در نام گذاری سبک ها چیست؟ و چرا می گوئیم

سبک خراسانی، عراقی یا هندی و...؟ در پاسخ به این سؤال باید به دوره‌های شعر فارسی برگردیم و به بررسی عوامل پیردازیم که مهم‌ترین آن‌ها اول زبان شعر است و دوم مکانی که شاعران از آنجا برخاسته‌اند، و سوم قالبی است که ویژگی سبکی با آن شناخته می‌شود. مثلاً، قالبی که سبک خراسانی با آن شکل گرفته قصیده است، اگرچه قالب مثنوی و رباعی نیز در دوره شعر خراسانی رواج داشته و بزرگ‌ترین اثر حماسی زبان فارسی، که شناسنامه ملی ایرانیان است، در قالب مثنوی و به قلم حکیم ابوالقاسم فردوسی توسی در این دوره خلق شده است. درباره سبک عراقی هم همین عوامل مصداق دارند. شاعرانی که جد سبک عراقی‌اند، در ناحیه دیگری از ایران، یعنی عراق عجم، برخاسته‌اند. با رباعی لطیف و به‌طور طبیعی قالب تعیین‌کننده سبک در این دوره نبوده است.

از سبک عراقی که بگذریم به سبک هندی یا اصفهانی می‌رسیم. خاستگاه این سبک نیز مرکز ایران است، اما از آنجا که بسیاری از شاعران سرشناس این سبک در جمله نظیری نیشابوری، عرفی شیرازی، صائب تبریزی، کلیم کاشانی و... به سبب نامساعد بودن اوضاع شعر در دوره صفویه به هندوستان مهاجرت کردند و سال‌هایی چند از عمر خود را در آن دیار گذرانده و در شعر پاییده‌اند، به همین دلیل، سبکی که زادگاهش اصفهان بود، بعدها سبک هندی نام گرفت. این نحله از شعر در زمان خود شاعران سبک هندی به «طرز نو» معروف بود، چنان‌که صائب می‌گوید:

به طرز تازه قسم یاد می‌کنم صائب

که جای طالب آمل در اصفهان خالی‌ست

از سبک هندی که بگذریم، درنگی در دوره بازگشت ادبی می‌کنیم،

آنگاه به سبک معاصر می‌رسیم. البته، پیش از سبک معاصر، به غیر از سه سبکی که شرح آن رفت، ما قبل هر سبکی، به جز سبک خراسانی، میان سبک‌ها را هم داریم که پرداختن به آن‌ها در حوصله این گفتار نیست. حال بینیم سبک معاصر چگونه سبکی است.

برای سبک شعر معاصر تاکنون نام خاصی انتخاب نشده و عمومیت پیدا نکرده است و در این باره تنها به سخن برخی از محققان بر می‌خوریم که از آن به «سبک نو» یاد می‌کنند که این نام‌گذاری با تعریفی که از سبک داریم جامعیت ندارد، زیرا در این صورت فرقی بین «سبک نو» و «طرز نو»، که در دوره سبک هندی متداول بود، وجود ندارد و هر سبکی، فی‌نفسه، حرف نو و تازه‌ای دارد. پس باید به دنبال نامی بود، ویژگی‌هایی که برای نام‌گذاری سبک‌ها قائلیم، یعنی زبان، مکان، و قالب که را ادوار شعر فارسی عنصر تعیین‌کننده بوده‌اند. با این ویژگی همچنان که در سبک خراسانی قالب تعیین‌کننده سبک قصیده و در سبک عراقی و هندی غزل است، در دوره معاصر قالب تعیین‌کننده سبک قالب نیمایی است. البته به لحاظ زبان، نوآوری، و گستردگی و ازگانی قالب‌های دیگر را تحت‌الشعاع خود قرار داده است. بنابراین، با مشخصاتی که از سبک‌های پیشین می‌شناسیم و استدلالی که داریم شایسته است سبک شعر معاصر را به پاس خدمات نیمایوشیج «سبک شمالی» بنامیم؛ «مردی که از طبیعت زیبای شمال ایران برخاست و پدر شعر معاصر نام گرفت».

اما غزل سبک عراقی، که موضوع این گفتار است، ویژگی‌هایی دارد که از آن جمله است:

پیراستگی، لطافت، و صمیمیت زبان؛ کم شدن الفاظ مهجور نسبت

۱. از آنجا که سخن اولین سرایندگان فاقد ویژگی سبکی است، قائل بودن به «پیش‌سبک» برای سبک خراسانی ضروری است.

به سبک خراسانی و، در مقابل، ورود بیشتر واژه‌های عربی؛ گرایش به عرفان؛ آسمانی بودن معشوق در کنار چیستی حیات؛ رشد نمادین زبان (اصطلاحات عرفانی)؛ ملاحظت همراه با فصاحت و بلاغت و ... که تتبع در دیوان شاعران سبک عراقی مؤید این مطلب خواهد بود.

در پایان امیدوارم مجموعه حاضر، قیمت عشق که پیش روی خوانندگان گرامی است، بتواند انتظار مخاطبان را برآورده سازد.

مرتضی نوربخش

کرج - ۱۳۹۰/۴/۱۷